

Drinken op school 2011

Landelijk scholierenonderzoek naar de alcoholverstrekking en het alcoholgebruik binnen het voortgezet onderwijs en op schoolfeesten in 2011. Dit onderzoek is een herhaling van onderzoek van J. Mulder (2005) en V. de Bos (2009).

Utrecht, juni 2011

Drinken op school

COLOFON

STAP, Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid

Auteur: drs. I. Verhoef

Postadres:
Postbus 9769
3506 GT Utrecht
E-mail: info@stap.nl

www.stap.nl
www.alcoholvrijeomgeving.nl
www.alcoholbeleid.nl
www.alcoholreclame.nl
www.alcoholenzwangerschap.nl

Juni 2011

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Onderzoeksopzet.....	6
2.1.	Methoden van onderzoek.....	6
2.2.	Selectie van de steekproef	6
2.3.	Procedure	6
2.4.	Demografische variabelen	6
3.	Onderzoeksresultaten 2011	8
3.2.	Schoolfeesten en alcohol	9
3.3.	Scholieren en alcoholvrije feesten.....	10
3.4.	Indrinken voorafgaand aan schoolfeesten.....	11
3.5.	Alcohol tijdens kampweken en/of werkweken	12
3.7.	Alcoholverstrekking in buurt van school.....	13
4.	Huidig alcoholgebruik en alcoholbeleid op scholen in vergelijking met 2005 en 2009	14
4.1.	De organisatie van schoolfeesten.....	14
4.2.	Schoolfeesten onder- en bovenbouw samen of gescheiden	14
4.3.	Schoolfeesten en alcoholverkoop	14
4.4.	Alcoholgebruik op schoolfeesten	14
4.5.	Regels op schoolfeesten.....	15
4.6.	Scholieren en alcoholvrije schoolfeesten	15
4.7.	Indrinken.....	15
4.8.	Werkweken	16
4.9.	Alcoholgebruik onder schooltijd.....	16
5.	Conclusie.....	17
6.	Literatuur	20

1. Inleiding

Het alcoholgebruik onder jongeren in Nederland is nog steeds hoog, blijkt onder andere uit cijfers van het Trimbos-Instituut (HBSC, 2010). Van alle jongeren op het voortgezet onderwijs heeft 79% ooit alcohol gedronken, ongeveer evenveel meisjes (77%) als jongens (81%). Daarbij blijkt dat 36% van de jongeren in de maand voorafgaand aan het onderzoek meer dan vijf glazen heeft gedronken op één gelegenheid (binge drinking). De 15 en 16-jarige Nederlandse jongeren drinken relatief vaak en veel t.o.v. Europese leeftijdsgenoten. Analyse van de Europese data (ESPAD, 2007) leert dat alleen jongeren (van 15 en 16 jaar) in Denemarken, Oostenrijk, Duitsland, Engeland en Tjechië meer en vaker drinken dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP) wil weten hoeveel alcohol Nederlandse jongeren in schoolverband drinken en welk alcoholbeleid gevoerd wordt op Nederlandse scholen in het voortgezet onderwijs (VO).

Onderzoek op scholen

In 2005 en 2009 zijn er landelijke onderzoeken (Mulder, 2005 Bos, v.d., 2009) uitgevoerd naar de alcoholverstrekking en het alcoholgebruik op en rondom de Nederlandse scholen voor het voortgezet onderwijs. Uit deze onderzoeken bleek dat in 2005 op 38 (76%) van de 50 onderzochte scholen en in 2009 op 27 (63 %) van de 43 scholen alcohol op een schoolfeest werd verstrekt. Scholen die op schoolfeesten alcohol schonken tegen betaling, hanteerden de regel dat aan leerlingen onder de 16 geen alcohol verstrekt mocht worden. Eén op de 3 scholen (in 2005) organiseerde gezamenlijke of deels gezamenlijke feesten (voor de onderbouw en bovenbouw); bij deze feesten moet dus extra opgelet worden dat jongeren onder de 16 jaar geen alcohol drinken. Van de leerlingen onder de 16 jaar, dronk in 2005 meer dan de helft (51%) alcohol op het schoolfeest. In 2009 was dat aantal gedaald naar 33%. Tot slot gaf ruim eenderde van de scholieren (37% in 2005 en 2009) aan wel eens in te drinken voor een schoolfeest.

Alcohol schadelijk voor jonge hersenen

Alcohol is vooral voor jongeren erg schadelijk. Het heeft nadelige effecten op de hersenontwikkeling bij pubers wat o.m. kan leiden tot achteruitgang in intellectuele vaardigheden (creativiteit, geheugen, zelfcontrole). Verslavingsproblemen op latere leeftijd vinden dikwijls hun oorsprong in het op te jonge leeftijd beginnen met alcoholgebruik. Wie te vroeg begint met regelmatig drinken heeft op latere leeftijd een 4 keer zo grote kans op verslaving (Grant en Dawson, 2007). Omdat hersenen zich ontwikkelen tot het 23^e levensjaar is het belangrijk dat jongeren tot die leeftijd geen of zo min mogelijk alcohol gebruiken. In Nederland bestaat overeenstemming over het feit dat alcoholgebruik in ieder geval tot het 16^e jaar voorkomen dient te worden. Daarbij gaan er steeds meer stemmen op om deze norm te verschuiven naar het 18e jaar. Het project de Alcoholvrije School gaat sinds kort uit van deze norm.

Beperken van de beschikbaarheid van alcohol

Uit tal van wetenschappelijk studies is gebleken dat het beperken van de beschikbaarheid van alcohol (Babor, 2003) één van de meest effectieve manieren is om ervoor te zorgen dat het alcoholgebruik onder jongeren afneemt. Door het beperken van de beschikbaarheid beginnen jongeren op latere leeftijd met alcoholgebruik en als ze drinken, drinken ze minder. Minder beschikbaar betekent letterlijk minder aanwezig (thuis, op feestjes, op vakantie) maar het kan ook betekenen dat alcohol duurder is, of op minder plaatsen verkocht wordt. In een niet publieke omgeving kunnen met name ouders en de school ervoor zorgen dat jongeren niet zo gemakkelijk aan alcohol kunnen komen. Het Nederlands Instituut voor alcoholbeleid (STAP) wil met het project 'Alcoholvrije Omgeving' de aanwezigheid van alcohol in de leefomgeving van jongeren terugdringen.

Alcoholvrije school

De centrale vraag van dit onderzoek is of er door alle kennis over en aandacht voor het onderwerp alcohol en jongeren een verbetering te ontdekken is in het huidige alcoholbeleid en het alcoholgebruik op Nederlandse VO scholen. Daarnaast is het project 'de Alcoholvrije School' van start gegaan. De Alcoholvrije School is een belangrijk onderdeel van een alcoholvrije omgeving voor jongeren. De school en de schooltijd zijn erg bepalend in de opvoeding van een kind. Scholen vervullen een verantwoordelijke functie en het kan niet de bedoeling zijn om jongeren in deze veilige omgeving in aanraking te laten komen met een middel dat juist voor hen erg schadelijk is. STAP wil tevens weten of er meer alcoholvrije activiteiten op scholen georganiseerd worden en of 'de Alcoholvrije School' bijdraagt aan een vermindering van het alcoholgebruik door leerlingen. STAP verwacht een verbetering van het alcoholbeleid op VO scholen in vergelijking met 2 en 6 jaar geleden, omdat er de afgelopen jaren veel maatschappelijke aandacht is voor het onderwerp alcohol en jongeren en omdat er een gericht aanbod is geweest voor scholen om over te stappen op een alcoholvrij beleid.

Hoofdvraag van dit onderzoek is:

In welke mate wordt er op scholen voor het voortgezet onderwijs in 2011 alcohol verstrekt aan leerlingen en hoe kenmerkt het alcoholgebruik van leerlingen zich tijdens en rondom schooltijden, op werkweken en op schoolfeesten? Hoe verhoudt dit alcoholgebruik en alcoholbeleid zich tot de resultaten van eerder onderzoek in 2005 en 2009?

Leeswijzer:

In hoofdstuk 2 wordt kort de methode van onderzoek besproken, waarna in hoofdstuk 3 de onderzoeksresultaten worden beschreven. In hoofdstuk 4 wordt de vergelijking gemaakt met het onderzoek uit 2005 en 2009 en worden eventuele veranderingen in alcoholbeleid en alcoholgebruik besproken. In hoofdstuk 5 is de conclusie beschreven.

2. Onderzoeksopzet

In de volgende paragrafen worden achtereenvolgens de methode van onderzoek, selectie van de steekproef, procedure en de demografische kenmerken van de respondenten besproken.

2.1. Methoden van onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van gestructureerde vragenlijsten met scholieren uit het voortgezet onderwijs. De vragenlijst bestaat uit 31 gesloten vragen over de verstrekking en het gebruik van alcohol op middelbare scholen. De vragen gaan onder meer over het plaatsvinden van schoolfeesten en werkweken, de regels die daarvoor door de school gesteld worden en het gebruik van alcohol bij die activiteiten. De scholieren konden anoniem deelnemen aan het onderzoek en waren niet verplicht tot deelname. De vragenlijsten zijn afgenomen bij scholieren uit alle klassen van het voortgezet onderwijs. Het onderzoek vond plaats in mei 2011.

2.2. Selectie van de steekproef

Aangezien dit onderzoek een herhaling is van het onderzoek van Mulder (2005) en Bos, v.d. (2009) waarbij de resultaten van de onderzoeken met elkaar vergeleken worden, zijn de meeste scholen uit het vorige onderzoek opnieuw bezocht. Er zijn 729 leerlingen van 47 scholen uit het voortgezet onderwijs ondervraagd. Scholen uit 25 verschillende steden zijn bezocht. De scholen die aan het onderzoek hebben deelgenomen liggen verspreid door Nederland en er is getracht scholen uit middelgrote plaatsen en steden te bezoeken. De vragenlijsten zijn afgenomen onder scholieren uit verschillende leerjaren en leerniveaus. De scholieren zijn willekeurig benaderd tijdens tussenuren of pauzes in de kantines of op het schoolplein.

2.3. Procedure

Aangezien de resultaten vergelijkbaar moeten zijn met resultaten uit het onderzoek in 2005 en 2009, is het onderzoek op dezelfde manier uitgevoerd. De onderzoekers bezochten de school en vroegen aan een aantal scholieren of ze een vragenlijst wilden invullen. Per school zijn er 10 tot 15 vragenlijsten afgenomen. Uit de vorige onderzoeken bleek dat bij een totaal van 10 tot 15 vragenlijsten per school een consistent beeld ontstaat van het alcoholbeleid op een school. Het invullen van de vragenlijsten duurt ongeveer 10 minuten. Het afnemen van de vragenlijsten heeft op het schoolplein of net buiten het schoolplein plaatsgevonden.

2.4. Demografische variabelen

Bij de selectie van de scholen voor het onderzoek in 2005 en 2009 is rekening gehouden met het schooltype. Er zijn zowel openbare scholen als scholen voor bijzonder onderwijs bezocht. Daarnaast is rekening gehouden met de verdeling naar opleidingsniveau. Aan het onderzoek hebben leerlingen van de verschillende opleidingsniveaus en leerjaren deelgenomen. Leerlingen van het VMBO, HAVO en VWO zijn gevraagd aan het onderzoek deel te nemen. 11% van de respondenten zit in de brugklas, 20% volgt een VMBO opleiding, 33% van de respondenten volgt een HAVO opleiding en 37% volgt een VWO opleiding. Van alle ondervraagde leerlingen zit 38% in de 1^e en 2^e klas, de 3^e en

4^e klassers vormen 41% van het totaal en 21% van de leerlingen zit in de hoogste twee klassen van het voortgezet onderwijs. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 15 jaar. Aan de steekproef deden 46% meisjes en 54% jongens mee.

3. Onderzoekresultaten 2011

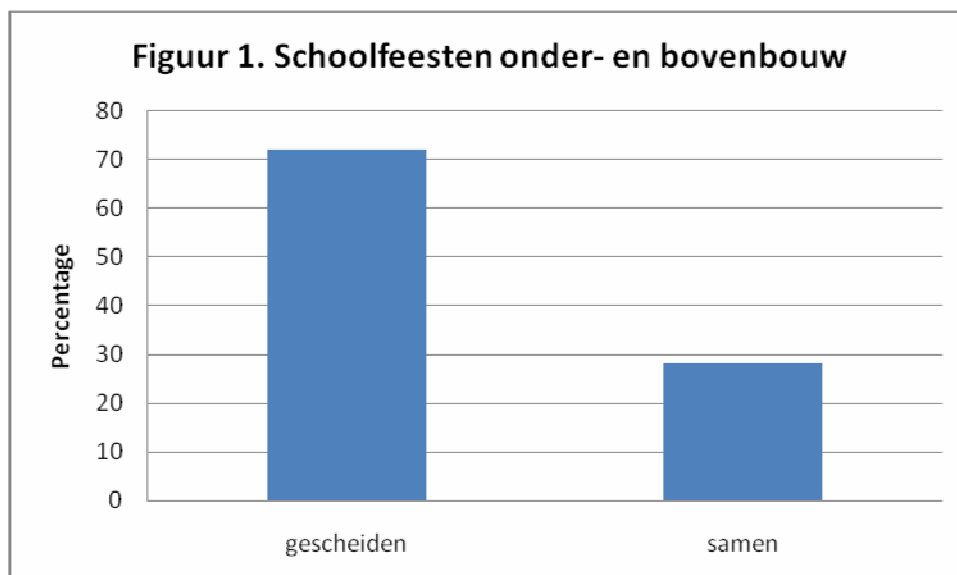
In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar de alcoholverstrekking op scholen beschreven. De resultaten betreffen de organisatie van schoolfeesten, de alcoholverstrekking op schoolfeesten, indrinken voorafgaand aan schoolfeesten, het alcoholgebruik tijdens werkweken/kampen en het alcoholgebruik van leerlingen overdag. De resultaten zijn verkregen door leerlingen te enquêteren en zijn dus een weergave van hoe Nederlandse leerlingen het alcoholbeleid en het alcoholgebruik op hun scholen ervaren.

3.1. De organisatie van schoolfeesten

Van de 47 scholen organiseren er 43 (92 %) schoolfeesten. Vier scholen organiseren geen schoolfeesten. Schoolfeesten worden redelijk goed bezocht, 71 % van de leerlingen bezoekt zijn of haar schoolfeest. De meeste scholen (62%) organiseren hun schoolfeesten op school, eenderde (31%) van de scholen organiseert schoolfeesten in de horeca, meestal in een café of discotheek. De overige 7% van de scholen organiseert schoolfeesten zowel op school als in de horeca.

Schoolfeesten voor onder- en bovenbouw samen of gescheiden

Bij gescheiden schoolfeesten worden aparte schoolfeesten georganiseerd voor de onder- en bovenbouw leerlingen. Figuur 1 geeft een overzicht van het percentage scholen dat gezamenlijke en gescheiden schoolfeesten organiseert. Zo is het alcoholgebruik onder 16-minners beter te controleren. Wanneer schoolfeesten gemengd zijn wordt soms gewerkt met polsbandjes. Leerlingen boven de 16 jaar krijgen een andere kleur polsband dan leerlingen onder de 16 jaar.

Uit figuur 1 blijkt dat 72% van de scholen gescheiden schoolfeesten voor onder- en bovenbouw organiseert. Dit zijn 34 van de 47 scholen.

3.2. Schoolfeesten en alcohol

Het aantal scholen dat alcohol op schoolfeesten verkoopt is 56% (26 van de 47). Op bijna alle scholen die alcohol verkopen geven de leerlingen aan dat de wettelijke regel wordt gehanteerd dat aan leerlingen onder de 16 geen alcohol mag worden verstrekt. Op bijna alle scholen (98%) die alcohol verstrekken wordt bier geschonken, op 63% van de scholen wordt ook wijn geschonken, breezers worden op 27% van de scholen geschonken en 10% van de scholen schenkt ook sterke drank. Sterke drank mag alleen aan jongeren van 18 jaar en ouder verkocht worden. Om alcohol te mogen verkopen op een schoolfeest is de school verplicht om een vergunning aan te vragen, tenzij het feest plaats vindt in een horecagelegenheid of een cateraar inhuurt wanneer het een incidenteel feest betreft.

Regels voor alcoholgebruik

Er zijn verschillende regels die scholen kunnen hanteren om de verstrekking van alcohol aan jongeren te reguleren (zie tabel 1). Een aantal scholen hanteert naast een wettelijke leeftijdsgrens ook de regel dat leerlingen een maximaal aantal alcoholhoudende drankjes mogen drinken. Deze regel is niet meegenomen in tabel 1.

Van de scholen die alcohol schenken op schoolfeesten (26 scholen) hanteren 20 scholen de wettelijke regel dat alleen aan jongeren van 16 jaar en ouder mag worden verstrekt. Eén school schenkt wel alcohol maar heeft daar geen regels voor.

Tabel 1. Regels voor de verkoop van alcohol op school	Aantal scholen
Schenken geen alcohol	26
Schenken alleen aan 16 jaar en ouder	20
Schenken wel alcohol, hebben geen regels	1
Totaal	47

Prijs van alcohol

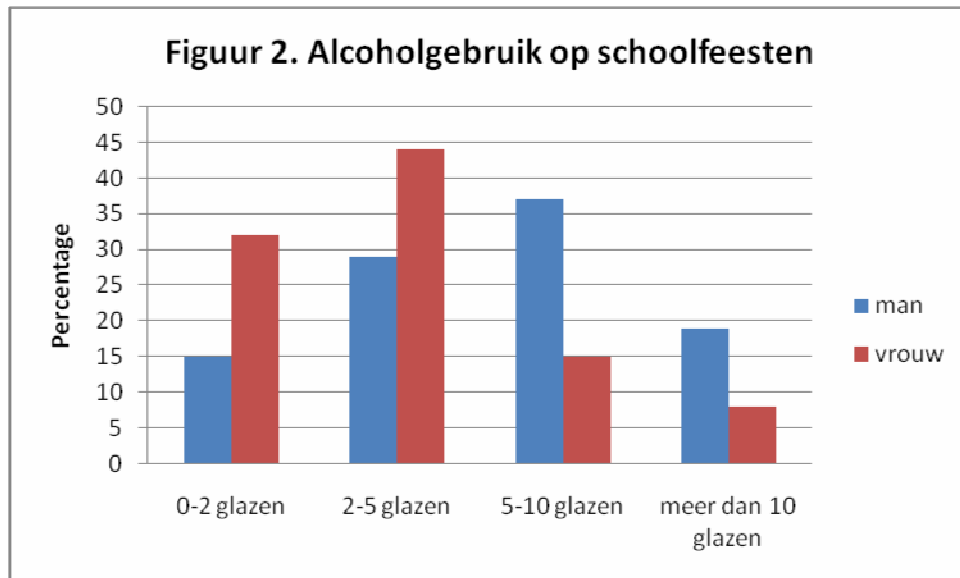
De prijs van alcohol verschilt per school. De leerlingen is gevraagd wat ze betalen voor een glas bier en cola op een schoolfeest. De prijs varieert tussen de 1 en 3 euro. Gemiddeld betalen leerlingen €1,90 voor een glas bier en €1,50 voor een cola.

Alcoholgebruik op schoolfeest

Tweederde (68%) van de respondenten die schoolfeesten bezoekt waar alcohol wordt geschonken, drinkt wel eens alcohol. Van de leerlingen onder de 16 drinkt eenderde (34%) alcohol op een schoolfeest; 86% van de leerlingen van 16 jaar en ouder drinkt alcohol op een schoolfeest.

Van de scholieren die alcohol drinken tijdens een schoolfeest, drinkt 22% tussen de 0 en 2 glazen alcohol. De grootste groep leerlingen (35%) drinkt tussen de 2-5 glazen alcohol. Bijna eenderde (28%)

van de scholieren drinkt 5-10 glazen. Vijftien procent van de scholieren drinkt meer dan tien glazen tijdens een schoolfeest. In totaal drinkt 43 % van de scholieren 5 glazen of meer op een schoolfeest met alcohol. In figuur 2 wordt een overzicht gegeven van het aantal glazen alcohol dat de respondenten gemiddeld per schoolfeest drinken, uitgesplitst naar jongens en meisjes.

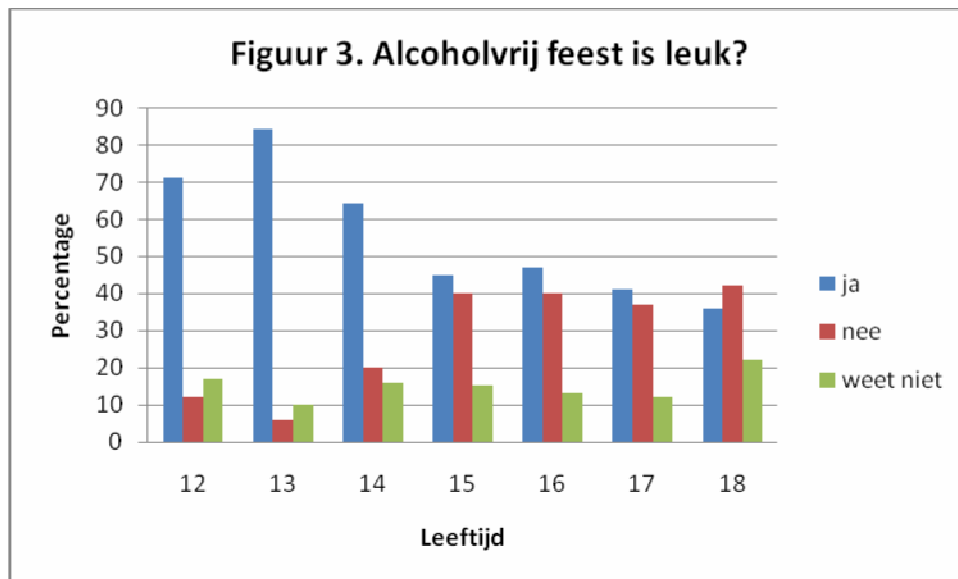

In figuur 2 wordt weergegeven dat jongens gemiddeld meer alcohol drinken op een schoolfeest dan meisjes. Met name het aantal jongens dat meer dan 10 glazen alcohol drinkt (25%) is aanzienlijk groter dan het aantal meisjes dat dit doet (9%). Van de leerlingen onder de 16 die alcohol drinken, drinkt 35% tussen de 0 en de 2 glazen en tevens 35% tussen de 2 en 5 glazen alcohol op een schoolfeest, 16% drinkt tussen de 5 en de 10 glazen. De groep die meer dan 10 glazen op een schoolfeest drinkt is 14%.

Van de 729 ondervraagde leerlingen zijn er 400 jonger dan 16 jaar en 318 zijn 16 jaar of ouder. Van 11 scholieren is de leeftijd niet ingevuld. Van de leerlingen jonger dan 16 jaar drinkt 34% alcohol op schoolfeesten waar dat verkrijgbaar is. Van de leerlingen van 16 jaar of ouder drinkt 86% alcohol op schoolfeesten waar dat verkrijgbaar is.

3.3. Scholieren en alcoholvrije feesten

Meer dan de helft van de scholieren (56%) vindt een schoolfeest zonder alcohol een leuk schoolfeest. Bijna eenderde van de scholieren (29%) geeft aan een schoolfeest zonder alcohol geen leuk feest te vinden. De overige respondenten geven aan het niet te weten. Van de scholieren onder de 16 geeft tweederde (65%) aan een schoolfeest zonder alcohol een leuk feest te vinden.

In figuur 3 wordt weergegeven dat met name scholieren onder de 16 een schoolfeest zonder alcohol een leuk schoolfeest vinden. Minder scholieren boven de 16 geven aan een schoolfeest zonder alcohol een leuk schoolfeest te vinden (44%); 39% van de scholieren van 16 jaar en ouder vindt een schoolfeest zonder alcohol geen leuk feest. Daarnaast blijkt dat meisjes vaker aangeven een schoolfeest zonder alcohol een leuk schoolfeest te vinden; 71% van de meisjes vindt een feest zonder alcohol leuk, tegenover 43% van de jongens.

3.4. Indrinken voorafgaand aan schoolfeesten

Een deel van de scholieren drinkt in voordat ze naar een feestje gaat. Ze komen dan voorafgaand aan een feestje bij elkaar om thuis, bij vrienden of bijvoorbeeld op straat alcohol te drinken. 35% van de scholieren geeft aan wel eens voor een schoolfeestje in te drinken. Van de jongens drinkt 43% wel eens in, tegenover 25% van de meisjes. Van de leerlingen onder de 16 jaar drinkt 23% in, tegenover 52% van de leerlingen van 16 jaar of ouder. De meeste scholieren die indrinken, drinken thuis of bij vrienden in (76%). Een vijfde (19%) van de scholieren drinkt op straat of op een hangplek in voordat ze naar een schoolfeest gaan en de overigen in een café of keet.

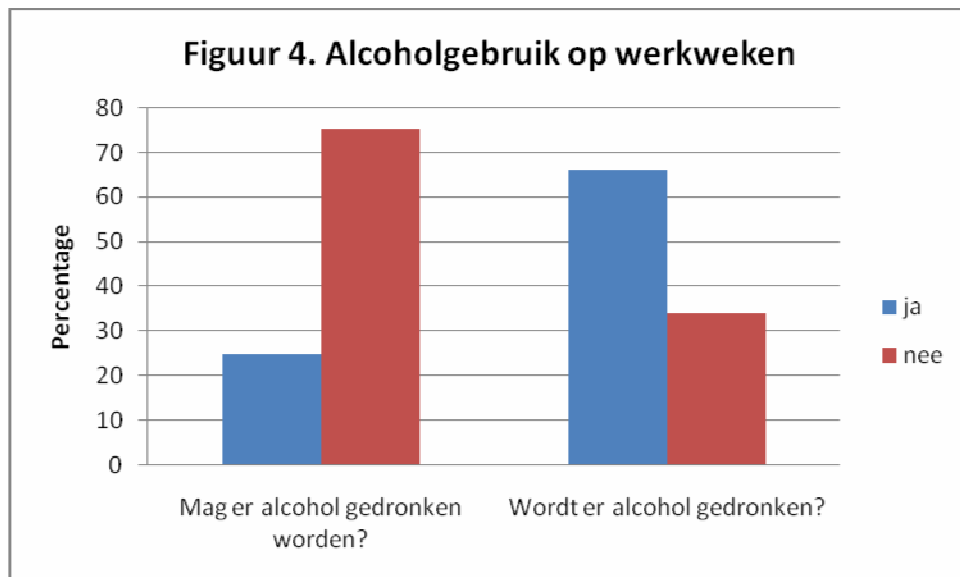
Een manier om indrinken van jongeren te voorkomen is om aan de deur te controleren op drankgebruik. Hierdoor is de school ervan verzekerd dat de leerlingen niet gedronken hebben en is de kans op incidenten door alcoholgebruik kleiner. Een redelijk betrouwbare manier van controleren is door het gebruik van alcoholtesters. Op 32% van de scholen uit het onderzoek wordt gecontroleerd of leerlingen hebben ingedronken. Daarvan maakt 54% gebruik van alcoholtesters om het indrinken objectief vast te stellen. Dat zijn 8 van de 47 scholen.

Van de leerlingen neemt 11% wel eens stiekem alcohol mee naar binnen op een schoolfeest.

Tabel 2. Controle op indrinken	Aantal scholen
Controle zonder alcoholtesters	15
Controle met alcoholtesters	8
Geen controle	32
Totaal	47

3.5. Alcohol tijdens kampweken en/of werkweken

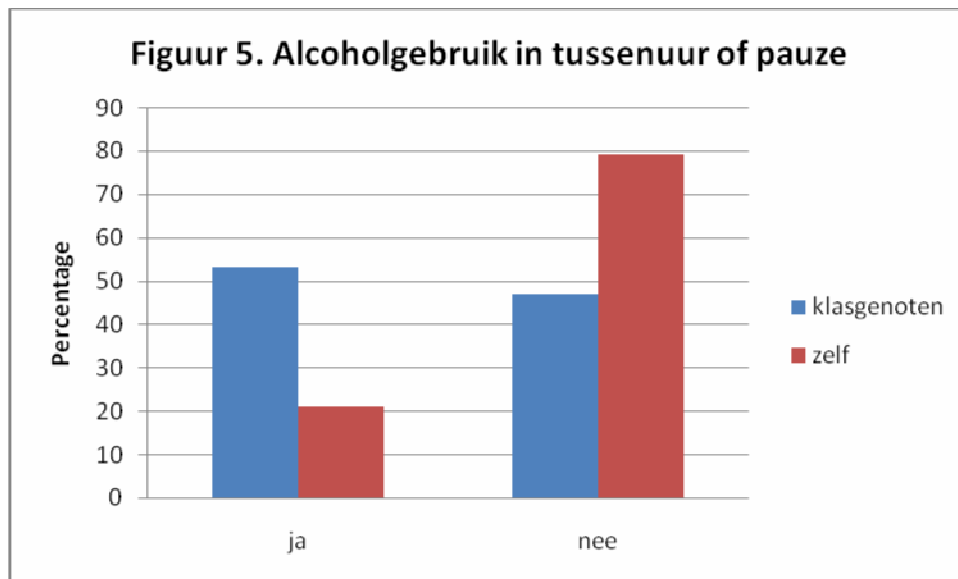
Van de 47 scholen die deelnamen aan dit onderzoek organiseren 36 scholen werk- en of kampweken. In figuur 4 wordt weergegeven in hoeverre er op werk/kampweken alcohol mag worden gedronken en in hoeverre er daadwerkelijk alcohol gedronken wordt.

In figuur 4 wordt weergegeven dat op 25% van de scholen het wordt toegestaan dat er tijdens kamp- en werkweken alcohol wordt gedronken, op 75% van de scholen wordt het niet toegestaan dat er alcohol wordt gedronken tijdens werk/kampweken. Er wordt alleen alcohol toegestaan aan scholieren van 16 jaar en ouder. Naast de 16+ regel heeft een enkele school bepaalde uren vastgesteld waarin scholieren van 16 jaar en ouder mogen drinken. Uit figuur 4 blijkt dat hoewel er op 75% van de scholen geen alcohol tijdens werk- en of kampweken gedronken mag worden, het op 66% van de scholen toch gebeurt.

3.6. Alcoholgebruik onder schooltijd

De scholieren is gevraagd of zichzelf of hun klasgenoten wel eens alcohol hebben gedronken tijdens een tussenuur of pauze. In figuur 5 wordt het overzicht van de antwoorden gepresenteerd.

In figuur 5 is te zien dat 53% van de scholieren bevestigend antwoord op de vraag of een klasgenoot wel eens alcohol heeft gedronken onder schooltijd of in een tussenuur. In totaal geeft 24% van de scholieren aan dat een klasgenoot wel eens met alcohol op in de klas heeft gezeten. Wanneer er gevraagd wordt of de jongeren zelf wel eens alcohol tijdens een tussenuur of pauze hebben gedronken, geeft 21% van de scholieren aan dit wel eens gedaan te hebben. Scholieren van 16 jaar of ouder drinken vaker alcohol onder schooltijd (28%) dan scholieren onder de 16 jaar (17%). Van de scholieren geeft 14% aan dat de leerling toen uit de klas is verwijderd. De overige 86% van de scholieren geeft aan dat de leerling niet verwijderd werd.

3.7. Alcoholverstreking in buurt van school

Op de vraag of er in de buurt (<250 m) van de school alcohol kan worden gekocht antwoordt 74% van de leerlingen met 'ja'. In bijna al deze gevallen gaat het om de verkoop van alcohol in de supermarkt.

4. Huidig alcoholgebruik en alcoholbeleid op scholen in vergelijking met 2005 en 2009

Een tweede doel van dit onderzoek is om te achterhalen of er verbeteringen zijn in het alcoholgebruik en het alcoholbeleid op scholen anno 2011 in vergelijking met 2005 en 2009. In dit hoofdstuk worden de cijfers uit 2011, 2009 en 2005 naast elkaar gezet. In de verschillende onderzoeksjaren zijn echter gedeeltelijk andere, onvergelykbare, scholen bezocht, waardoor er onvoldoende data beschikbaar zijn om uitspraken te kunnen doen over significante verschillen tussen de jaren.

4.1. De organisatie van schoolfeesten

In 2005 organiseerde 96% van de scholen schoolfeesten, in 2009 ligt dit percentage op 95%, in 2011 was dit 92%. Schoolfeesten worden in 2011 (71%) en in 2009 (66%) iets minder goed bezocht door leerlingen dan in 2005 (79%). Steeds meer scholen organiseren hun schoolfeesten op school in plaats van op externe locaties, 62% in 2011 tegenover 51% in 2009 en 41% in 2005.

4.2. Schoolfeesten onder- en bovenbouw samen of gescheiden

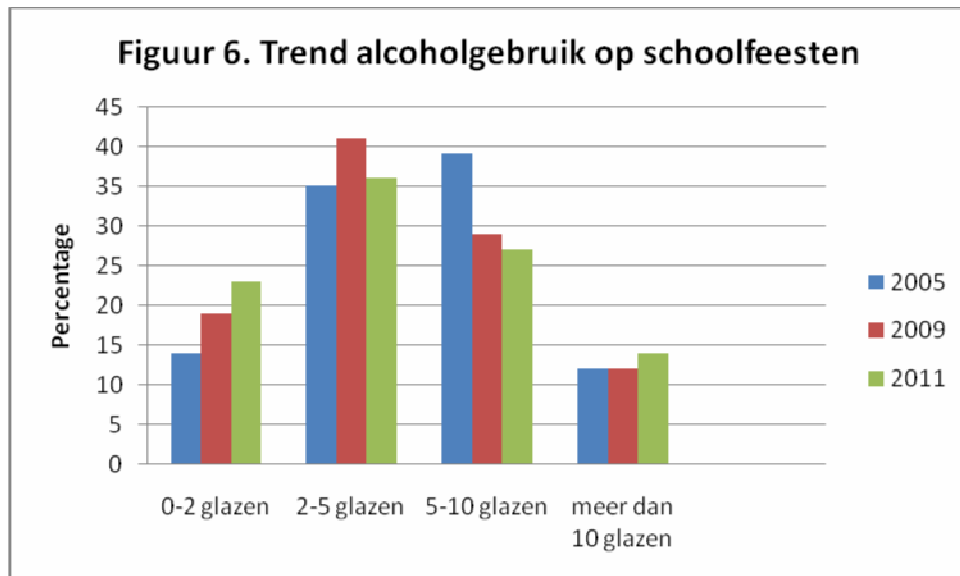
In 2011 organiseert ruim 71% van de scholen gescheiden schoolfeesten voor onder- en bovenbouw. In 2009 organiseerde 76% van de scholen gescheiden schoolfeesten en in 2005 was dit aantal 65%.

4.3. Schoolfeesten en alcoholverkoop

Uit het onderzoek in 2005 bleek dat op 38 (76%) van de 50 VO scholen alcohol tijdens een schoolfeest werd verstrekt. In 2009 is het aantal scholen dat alcohol op schoolfeesten verkoopt 63% (27 van de 43). In 2011 zijn dat 26 van de 47 scholen (56%). Scholen die op schoolfeesten alcohol schenken, hanteren op één school na de regel dat aan leerlingen onder de 16 geen alcohol verstrekt mag worden.

4.4. Alcoholgebruik op schoolfeesten

In 2011 drinkt 68% van de respondenten die schoolfeesten bezoekt waar alcohol wordt geschonken, wel eens alcohol. Het percentage alcohol drinkende scholieren uit de onderzoeken in 2005 was 66% en in 2009 65%. Van de leerlingen onder de 16 drinkt in 2011 eenderde (34%) alcohol op een schoolfeest. In 2009 was dit 33% en in 2005 dronk 51% van de leerlingen onder de 16 alcohol op schoolfeesten.

Figuur 6 laat de verschillen zien in de resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik in de jaren 2005, 2009 en 2011. De grootste groep leerlingen (39%) dronk in 2005 tussen de 5 en 10 glazen alcohol per schoolfeest. Die groep is in 2011 en 2009 respectievelijk 27% en 29% van alle scholieren. In 2009 en 2011 drinken de meeste leerlingen tussen de 2 en de 5 glazen alcohol. In 2011 drinkt 14% van de leerlingen meer dan 10 glazen alcohol; dat aantal bedroeg 11% in zowel 2005 als in 2009.

4.5. Regels op schoolfeesten

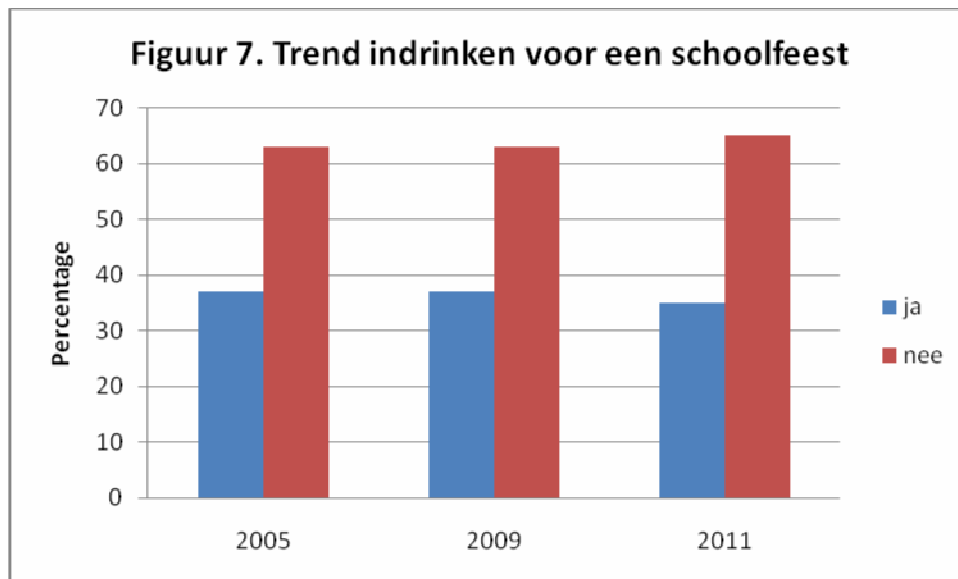
Uit het onderzoek in 2005 bleek dat 58% van de scholen de regel 'alleen alcohol voor 16 jaar en ouder' hanteerde, 32% van de scholen hanteerde de regel dat alleen leerlingen uit de bovenbouw alcohol mochten drinken en 4 scholen hadden helemaal geen regels met betrekking tot de alcoholverstrekking. In 2009 en 2011 hanteren bijna alle scholen de regel dat alcoholverstrekking alleen is toegestaan voor leerlingen van 16 jaar en ouder. In 2011 is er één school die wel alcohol schenkt maar daar geen regels voor heeft.

4.6. Scholieren en alcoholvrije schoolfeesten

In 2005 gaf tweederde (68%) van de scholieren aan dat een schoolfeest zonder alcohol ook een leuk schoolfeest is. In 2009 was dit aantal 52% en in 2011 vond 56% van de scholieren een alcoholvrij feest leuk. Het aantal scholieren onder de 16 dat aangeeft dat een schoolfeest zonder alcohol een leuk schoolfeest is, is in 2005 74%, in 2009 67% en in 2011 65%.

4.7. Indrinken

Het aantal jongeren dat indrinkt voor een schoolfeest ligt in 2005, 2009 en 2011 rond de 35% (zie figuur 7). Uit de onderzoeken blijkt dat in 2011 35% van de jongeren voorafgaand aan een schoolfeest indrinkt in 2005 en 2009 en 37%. Jongens drinken vaker in dan meisjes, in alle onderzochte jaren.

In 2005 is er niet gevraagd naar hoe scholen controleerden of leerlingen hebben ingedronken. In 2011 hanteerden 23 van de 47 scholen controles op indrinken, waarvan 8 scholen alcoholtesters gebruikten. In 2009 gebruikten 4 van de 43 scholen alcoholtesters.

4.8 Werkweken

In 2011 komt het alcoholgebruik op werkweken niet overeen met de regels die gesteld worden. Ondanks dat op 75% van de scholen alcohol tijdens werk- en/of kampweken niet is toegestaan, wordt tijdens 66% van de werkweken wel alcohol gedronken. In 2009 was op 55% van de werk- en/of kampweken niet toegestaan, en werd er desondanks tijdens 82% van deze weken wel alcohol gedronken. In 2005 is het alcoholgebruik op werkweken niet onderzocht.

4.9 Alcoholgebruik onder schooltijd

De scholieren is gevraagd of zij wel eens alcohol hebben gedronken in een tussenuur of pauze. Het aantal scholieren dat wel eens alcohol heeft gedronken onder schooltijd is in 2011 21%, in 2009 18% en in 2005 16%. Het aantal scholieren dat aangeeft dat een klasgenoot wel eens onder invloed van alcohol in de klas heeft gezeten is in 2011 24%, in 2009 32% en in 2005 25%.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies van het onderzoek in 2011 beschreven. Per conclusie worden ook ter vergelijking de resultaten van 2005 en 2009 weergegeven. Tot slot volgen er een algehele conclusie en aanbevelingen.

Meer dan de helft van de scholen organiseren schoolfeesten op de school zelf

Een flink aantal (62%) van de schoolfeesten vindt op school zelf plaats in 2011. Door het organiseren van schoolfeesten op school in plaats van op externe locaties, kunnen scholen de gestelde alcoholregels naar verwachting gemakkelijker handhaven. Uit het onderzoek blijkt dat in alle onderzochte jaren een groot deel van de scholen gescheiden feesten voor onder- en bovenbouw leerlingen organiseert. In 2005 lag het percentage op 65%, in 2009 op 76%, en in 2011 op 71%. Door het organiseren van gescheiden schoolfeesten komen de leerlingen onder de 16 vanzelfsprekend minder gemakkelijk met alcohol in aanraking.

Bijna de helft van de schoolfeesten alcoholvrij

Veel scholen organiseren tegenwoordig alcoholvrije schoolfeesten. De onderzoeksresultaten lijken deze constatering te bevestigen. In 2005 waren op 1 van de 4 onderzochte scholen (24%) schoolfeesten geheel alcoholvrij (voor onder- en bovenbouw). In 2009 is dit op ruim 1 van de 3 scholen (37%) het geval en in 2011 is het aantal scholen dat alcoholvrije feesten organiseert 44%. De scholen die wel alcohol verkopen hanteren bijna zonder uitzondering de regel dat leerlingen onder de 16 geen alcohol mogen drinken.

Eenderde van de leerlingen onder 16 jaar drinkt alcohol op feesten die niet alcoholvrij zijn

Het aantal leerlingen dat in 2011 alcohol drinkt op een schoolfeest waar dat wordt geschonken is 68%. Dit was 65% in 2005 en 66% in 2009. Dit percentage geldt voor de leeftijden 12 t/m 18 jaar. Het aantal leerlingen onder de 16 dat alcohol drinkt op een schoolfeest was 34% in 2011, 33% in 2009 en 51% in 2005. Het aantal leerlingen van 16 jaar of ouder dat alcohol drinkt op een schoolfeest is 86% in 2011, 85% in 2009 en 71% in 2005. Scholen die geen alcoholvrij beleid voeren, hebben daarom te maken met een substantieel aantal leerlingen onder de 16 jaar dat, ondanks de gestelde regels, alcohol gebruikt tijdens een schoolfeest.

Binge drinken komt veel voor op schoolfeesten met alcohol: onder 41% van de scholieren

Binge drinken is een schadelijke vorm van alcoholgebruik; het betreft het drinken van een relatief grote hoeveelheid alcohol in korte tijd (5 of meer consumpties op een avond). In 2011 drinkt in totaal 41% van de scholieren op een schoolfeest met alcohol meer dan 5 glazen. Het aantal scholieren dat meer dan 10 glazen drinkt is 12% in 2005, 14% in 2009 en tevens 14% in 2011. In 2011 en 2009 drinkt 27% respectievelijk 29% tussen de 5 en 10 glazen. In 2005 dronk 39% van de leerlingen tussen de 5 en 10 glazen alcohol per schoolfeest. Van de ondervraagde leerlingen in 2011 drinkt 36% tussen de 2 en de 5 glazen alcohol op een schoolfeest.

Indrinken is populair bij jongeren

Het percentage leerlingen dat in 2011 indrinkt voor een schoolfeest is 37%. In zowel 2005 als 2009 was dat percentage 35%. Indrinken is dus nog erg populair onder jongeren. De meeste scholieren drinken thuis of bij vrienden in voor een schoolfeest. Steeds meer scholen maken gebruik van alcoholtesters om het indrinken objectief vast te stellen. In 2009 waren dat 4 van de 43 scholen uit het onderzoek en in 2011 8 van de 47 scholen. Ook vragen 15 van de 47 scholen aan leraren om te letten op scholieren die 'waarschijnlijk gedronken hebben' om hen vervolgens te kunnen weren van het schoolfeest.

Alcoholgebruik tijdens werkweken is hoog (66%)

Het alcoholgebruik door leerlingen tijdens werkweken in 2011 komt niet overeen met de regels die gesteld worden. Ondanks dat op 75% van de scholen alcohol tijdens werk- en/of kampweken niet is toegestaan, wordt tijdens de werk- of kampweken van 66% van de scholen wel alcohol gedronken. In 2009 mocht en de leerlingen van 55% van de scholen niet drinken tijdens de werkweek. Echter dronk toen 82% van de leerlingen toch alcohol.

Conclusie

Uit de resultaten van het onderzoek in 2011 blijkt dat bijna alle (46 van de 47) scholen regels hebben voor het gebruik van alcohol op schoolfeesten. Scholen lijken zich bewust van de nadelen van het alcoholgebruik door scholieren en kennen de leeftijdsgrens voor het schenken van alcohol aan jongeren. Een flink aantal (44%) scholen organiseert geheel alcoholvrije schoolfeesten. Ook organiseert 62% van de scholen het feest op de school zelf, waardoor de handhaving van de regels naar verwachting beter beheersbaar is. Op werkweken wordt alcoholgebruik vaak niet toegestaan (75%), de handhaving is hier echter niet op orde. Tijdens veel werkweken (66%) wordt er namelijk wel alcohol gedronken door de leerlingen.

Het daadwerkelijke aantal leerlingen dat alcohol drinkt op schoolfeesten waar dat geschonken wordt is met 68% hoog te noemen. Als er alcohol beschikbaar is, blijkt dus dat tweederde van alle leerlingen in de leeftijd van 12 t/m 18 jaar ook daadwerkelijk alcohol drinken. Ook drinkt eenderde van de leerlingen onder de 16 jaar alcohol op een schoolfeest waar alcohol verkrijgbaar is. Tevens is het opvallend dat veel scholieren in 2011 (21%) wel eens onder schooltijd, in een tussenuur of pauze, alcohol hebben gedronken.

Aanbevelingen

Hieronder volgen de aanbevelingen voor een praktische aanpak van de alcoholproblematiek onder Nederlandse jongeren, gericht op scholen:

1. Bevorder de invoering van de Alcoholvrije School in Nederland. Dit heeft voordelen voor de schoolprestaties, voor de veiligheid op school. Bovendien wordt de alcoholvrije school ook door veel ouders gewaardeerd. De Alcoholvrije School wil zeggen: geen alcohol op de werkweken, geen alcohol op schoolfeesten en uiteraard geen alcohol tijdens schooltijd. Wanneer steeds meer scholen dit beleid gaan overnemen zal de Alcoholvrije School meer en meer gemeengoed worden in Nederland.

2. Scholen wordt geadviseerd hun ervaringen op het gebied van alcoholvrij beleid onderling uit te wisselen. Scholen kunnen met elkaar in contact komen via www.alcoholvrijeomgeving.nl. Zo kunnen scholen bijvoorbeeld aantrekkelijke programma's uitwisselen voor alcoholvrije schoolfeesten.

3. Verbeter de controle op het alcoholgebruik tijdens werkweken. Scholen zouden beter kunnen toezien op de naleving van de gestelde regels ten aanzien van het alcoholgebruik, bijvoorbeeld door bagage en hotelkamers te doorzoeken, meer docenten mee te laten reizen en alcoholtesters in te zetten.

4. Om het indrinken op schoolfeesten tegen te gaan zou op grotere schaal alcoholtesters ingevoerd moeten worden. Het controleren van indrinken door ruiken of het bestuderen van het gedrag van leerlingen kunnen lastige discussies opleveren. Zonder het gebruik van alcoholtesters kan niet onomstotelijk worden vastgesteld of leerlingen daadwerkelijk hebben gedronken. Ook kan er actiever tegen het binnensmokkelen van alcohol worden opgetreden. Binnensmokkelen is tegen te gaan door jassen en tassen te controleren bij binnenkomst of door ze in een aparte ruimte te laten ophangen.

5. Wanneer de school besluit om wel alcohol te schenken aan scholieren die 16 jaar of ouder zijn dan is het advies om de feesten op de school zelf te organiseren. Denk dan wel aan de wettelijke plicht te beschikken over een Drank- en Horecawetvergunning of een evenementenonthefing. Zorg voor voldoende toezicht door docenten zodat niet aan jongeren onder de 16 verkocht wordt en het alcoholgebruik van de leerlingen van 16 jaar en ouder wat beter onder controle te houden is.

6. Het drinken van alcohol onder schooltijd kan beperkt worden door het maken van aanééngesloten roosters zodat leerlingen niet tijdens tussenuren naar de winkel of het café kunnen gaan. Voor sommige scholen is het een oplossing om scholieren te verbieden het schoolplein te verlaten in tussenuren en pauzes. Een andere manier om alcoholgebruik onder schooltijd te beperken, is door afspraken te maken met nabij gelegen horecagelegenheden en supermarkten over de verkoop van alcohol. Tenslotte dienen de sancties duidelijk naar ouders en leerlingen gecommuniceerd te worden.

Scholen kunnen meer praktische tips vinden op www.alcoholvrijeomgeving.nl.

6. Literatuur

- Babor, T. Caetano, R., Caswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Grunewald, P., Hill, L., Holder, H. (2003). Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public Policy. Oxford: Oxford University Press.
- Bos, V. de, Drinken op school. STAP, 2009.
- Dorselaer S van, et al., HBSC 2009. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland. Utrecht, Trimbos-instituut, 2010.
- ESPAD 2003 en 2007, ESPAD, Stockholm, www.espad.org, 2009.
- Grant, B.F., Dawson, D.A. (2007), Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: Results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey, National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism.
- Monshouwer, K., Verdurmen, J., Dorselaer, S. van, Smit, E., Gorter, A. Vollebergh, W., Jeugd en riskant gedrag 2007, Trimbos Instituut, 2008.
- Mulder, J., Drinken op school. STAP, 2005.